

Sukupuolella väliä? -hanke

22.4.2020

Sukupuolella väliä? -hanke on saanut rahoitusta Euroopan unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelmasta (2014–2020).

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen puolueessa

Kuinka sitoutunut puolueesi on sukupuolten tasa-arvon edistämiseen? Kuinka puolueen avainpaikat jakautuvat sukupuolen mukaan? Miten toiminnan vaikutukset eri sukupuoliin otetaan työssä huomioon? Tästä tarkistuslistasta saat vinkkejä ja välineitä sukupuolten tasa-arvon tilan arvioimiseksi ja seuraamiseksi sekä tavoitteiden asettamiseksi puolueessasi. Tarkistuslistassa on kolme osaa:

- Tasa-arvoiset mahdollisuudet: *Kuinka sitoutuneita olemme tasa-arvon edistämiseen?*
- Tasapainoinen edustus: *Kuinka vallan paikat jakautuvat?*
- Sukupuolinäkökulma sisällöissä: *Miten toimintamme vaikuttaa eri sukupuoliin?*

Sisällys

Tasa-arvon tarkistuslista puolueelle

Miten tarkistuslistaa käytetään?

Tietoa puolueiden tasa-arvotilanteesta

Miksi sukupuolten tasa-arvoa tulee edistää?

Tietoa Sukupuolella väliä? -hankkeesta

Lisätietoja

Tasa-arvon tarkistuslista puolueelle

Tasa-arvoiset mahdollisuudet

Kuinka sitoutuneita olemme tasa-arvon edistämiseen?

Tasa-arvo toimintaa ohjaavana arvona

- Sukupuolten tasa-arvo puolueen julkilausuttu arvo ja tavoite
- Sukupuolten tasapainoinen edustus kirjattu sääntöihin
- Sukupuolten tasapainoiseen edustukseen sitouduttu muutoin

Tasa-arvoa tukevat ohjeet ja käytännöt

- Toimintaohje häirintään puuttumiseksi
- Läpinäkyvät valintakriteerit

Tasa-arvotoimijoita ja -rakenteita

- Naisjärjestö
- Miesjärjestö
- Muita toimijoita

Tasapainoinen edustus

Kuinka vallan paikat jakautuvat?

Tasapaino puolueen johtopaikoilla

- Puoluejohto
- Eduskuntaryhmän johto
- Valiokuntien puheenjohtajat
- Ministerit
- Muut avainpaikat

Toimielinten kokoonpanot

- Puoluehallitus
- Työvaliokunta

Edustajat

- Eduskuntaryhmä
- Kunnanvaltuutetut

Ehdokkaat eri vaaleissa

- Koko maa
- Vaalipiireittäin

Sukupuolinäkökulma sisällöissä

Miten toimintamme vaikuttaa eri sukupuoliin?

Puolueella on tasa-arvotavoitteita

- Periaateohjelmassa
- Vaaliohjelmassa
- Erillinen tasa-arvo-ohjelma

Toimimme tasa-arvoa edistäen

- Arvioimme etukäteen sukupuolivaikutukset
- Teemme tasa-arvoaloitteita

Varmistamme tasa-arvo-osaamisen

- Hyödynnämme puolueen omaa asiantuntemusta
- Hyödynnämme ulkopuolista asiantuntemusta
- Kehitämme osaamistamme

Miten tarkistuslistaa käytetään?

Käy tarkistuslistan kysymykset läpi esimerkiksi vuosittain ja arvioi tilannetta. Merkitse tilanne ylös ja aseta tavoitteet tulevaa seuranta varten.

Tasa-arvoisilla mahdollisuuksilla tarkoitetaan tarkistuslistassa niitä periaatteita, sitoumuksia, toimintaohjeita ja toimijarakenteita, joita puolueella on käytössä sukupuolten tasa-arvoisten mahdollisuuksien turvaamiseksi.

Tasa-arvo toimintaa ohjaavana arvona -osion avulla tarkastellaan sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta puolueen tavoitelinjauksia (esimerkiksi tavoiteohjelmaa) ja sääntöjä.

- Onko sukupuolten tasa-arvo puolueen julkilausuttu arvo ja tavoite esimerkiksi tavoite- tai periaateohjelmassa? kyllä / ei
- Onko tavoite sukupuolten tasapainoisesta edustuksesta kirjattu puolueen sääntöihin? kyllä / ei
Vinkki: Lisäksi on tärkeää varmistaa, että tavoite- ja sääntökirjausten toteutumisen seuraamiseksi on olemassa yhteisesti sovittuja mittareita.
- Onko sukupuolten tasapainoiseen edustuksen tavoitteeseen sitouduttu muutoin? kyllä / ei
Vinkki: Esimerkiksi useat puolueet ovat käytännössä sitoutuneet varmistamaan naisten ja miesten tasapainoiset osuudet vaalien ehdokasasettelussa tai toimielimiä asetettaessa, vaikkei tavoitetta olisi kirjattu sääntöihin tai muihin vastaaviin asiakirjoihin.

Tasa-arvoa tukevat ohjeet ja käytännöt -osion avulla kartoitetaan muita puolueen käytäntöjä tasa-arvoisten mahdollisuuksien tukemiseksi.

- Onko puolueessa olemassa toimintaohje häirintään puuttumiseksi? kyllä / ei
Vinkki: On tärkeää lisäksi varmistaa, että mahdollinen toimintaohje on kaikille tuttu ja kaikki tietävät miten tulee toimia, jos kohtaavat häirintää puolueen tilaisuuksissa ja toiminnassa.
- Ovatko avainpaikkojen valintakriteerit läpinäkyvät, esimerkiksi kirjattu puolueen sääntöihin tai muihin ohjeisiin? kyllä / ei

Tasa-arvotoimijoita ja -rakenteita -osiossa kartoitetaan puolueen toimijoita, jotka liittyvät sukupuolten tasa-arvoon.

- Onko puolueella naisjärjestö? kyllä / ei
- Onko puolueella miesjärjestö? kyllä / ei
- Onko puolueella muita tasa-arvotoimijoita tai -rakenteita, esimerkiksi tasa-arvokoordinaattori, -asiantuntija, -toimikunta tai muu vastaava? kyllä (mikä tai millaisia) / ei

Tasapainoisella edustuksella tarkoitetaan tässä naisten ja miesten osuuksien tasapainoa puolueen avainpaikoilla ja toimielimissä. Tasapainolla tarkoitetaan sitä, että sekä naisia että miehiä on 40–60 %. Lisäksi on mahdollista tarkastella esimerkiksi muunsukupuolisten henkilöiden osuutta, jos siitä on saatavilla tietoja. Tällöin naisten ja miesten osuudet lasketaan vain suhteessa toisiinsa. Seurantatieto auttaa tilanteen arvioimisessa ja tavoitteiden asettamisessa.

Tasapainoa puolueen johtopaikoilla tarkastellaan kaikilla puolueen avainpaikoilla. Avainpaikkoja on vähän, joten tavoitteeksi ei välttämättä aina voi tai kannata valita täydellistä tasapainoa.

- Toteutuuko sukupuolten tasapaino puoluejohdossa? kyllä / ei
Vinkki: Lisäksi on hyvä merkitä erikseen puolueen varsinaisen puheenjohtajan sukupuoli.
- Jos on kyse eduskuntapuolueesta, toteutuuko sukupuolten tasapaino ryhmäjohdossa? kyllä / ei
Vinkki: Lisäksi on hyvä merkitä erikseen eduskuntaryhmän varsinaisen puheenjohtajan sukupuoli.
- Jos on kyse eduskuntapuolueesta, toteutuuko sukupuolten tasapaino valiokuntien puheenjohtajissa? kyllä / ei

Vinkki: Pienillä ryhmillä voi olla vain yksi puheenjohtajuus, jolloin seurataan vain sitä. Mukaan kannattaa ottaa myös valtiovarainvaliokunnan jaostojen puheenjohtajuudet.

- Jos on kyse hallituspuolueesta, toteutuuko sukupuolten tasapaino ministeriryhmässä? kyllä / ei
- Toteutuuko sukupuolten tasapaino muilla puolueen avainpaikoilla ja mitkä ne puolueessa ovat? kyllä / ei

Tasapainoa tarkastellaan myös puolueen toimielinten kokoonpanoissa.

- Toteutuuko sukupuolten tasapaino puoluehallituksen kokoonpanossa? kyllä / ei
- Toteutuuko sukupuolten tasapaino työvaliokunnan tai muiden vastaavien elinten kokoonpanoissa? kyllä / ei

Edustajien osalta tarkastellaan mahdollisten kansanedustajien ja kunnanvaltuutettujen osuuksia. Seurantatieto on tärkeää siitä huolimatta, ettei puolue voi suoraan vaikuttaa itse näihin osuuksiin.

- Jos on kyse eduskuntapuolueesta, toteutuuko sukupuolten tasapaino eduskuntaryhmän kokoonpanossa? kyllä / ei
- Jos puolueella on kunnanvaltuutettuja, toteutuuko sukupuolten tasapaino koko maan osuuksia tarkasteltaessa? kyllä / ei

Vinkki: Lisäksi olisi hyvä tarkastella tilannetta myös kunnittain.

Myös ehdokasasettelun tarkastelu sukupuolinäkökulmasta on tärkeää.

- Toteutuuko sukupuolten tasapaino eri vaaleissa koko maan osuuksia tarkasteltaessa? kyllä / ei
 - Toteutuuko sukupuolten tasapaino eri vaaleissa vaalipiireittäin tarkasteltaessa? kyllä / ei
- Vinkki: Voi myös laskea kuinka monessa tai kuinka suuressa osassa vaalipiireistä tasapainoinen ehdokasasettelu toteutuu. Näin saa yhden seurantaluvun.*

Sukupuolinäkökulma sisällöissä tarkoittaa sen tarkastelua, miten puolueessa edistetään sukupuolten tasa-arvoa politiikan ja päätöksenteon sisällöissä ja otetaanko työssä huomioon toiminnan vaikutukset eri sukupuolten kannalta.

Puolueen asettamalla sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteilla viitataan tavoitteisiin puolueen poliittisissa ohjelmissa.

- Onko puolueen poliittisissa ohjelmissa konkreettisia sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteita tai toimenpiteitä? kyllä / ei
Vinkki: Tässä kohdassa ei ole tarkoitus mitata yleistä sitoutumista tasa-arvon edistämisen tavoitteeseen (vrt. tasa-arvo toimintaa ohjaavana arvona). Lisäksi on tärkeää varmistaa, että tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista seurataan.
- Onko puolueen vaaliohjelmassa konkreettisia sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteita tai toimenpiteitä? kyllä / ei
Vinkki: Tämä tarkastelu tulee tehdä eri vaalien osalta erikseen.
- Onko puolueella erillinen poliittinen tasa-arvo-ohjelma? kyllä / ei
Vinkki: Tämän osalta on hyvä tarkastella, koskeeko se koko puolueen vai esimerkiksi vain sen naisjärjestön toimintaa.

Tasa-arvoa politiikan sisällöissä edistäviä tavoitteita ovat myös sukupuolivaikutusten arviointien ja tasa-arvoaloitteiden tekeminen.

- Onko sukupuolivaikutusten arviointi puolueen vakiintunut / edes toisinaan käytössä oleva toimintatapa? kyllä / ei
- Tekeekö puolue tasa-arvoaloitteita esimerkiksi eduskunnalle tai kunnanvaltuustolle? kyllä / ei
Vinkki: Myös aloitteiden kokonaismäärää on hyvä seurata.

Tasa-arvo-osaamisen varmistamisen keinoja ovat sisäisen ja ulkoisten asiantuntijoiden hyödyntäminen sekä kouluttautuminen.

- Onko puolueessa sisäistä tasa-arvoasiantuntemusta, jota hyödynnetään säännöllisesti? kyllä / ei
Vinkki: Myös puolueen viestinnän tasa-arvo-osaamista on hyvä tarkastella erikseen.
- Hyödyntääkö puolue säännöllisesti ulkopuolista tasa-arvoasiantuntemusta? kyllä / ei
Vinkki: Lisäksi voi selvittää, onko hyödynnetty koottua ja tutkittua tietoa sukupuolten tasa-arvosta (esim. THL:n Sukupuolten tasa-arvo -sivustoa)?
- Onko puolue toimijoille järjestetty koulutusta sukupuolten tasa-arvosta? kyllä / ei
Vinkki: Toimijoiden vaihtuessa osaamisen päivittäminen ja myös olemassa olevan osaamisen kehittäminen on tärkeää. Tästä syystä kannattaa mitata vain esimerkiksi viimeisen kahden vuoden aikana järjestettyjä koulutuksia.

Tietoa puolueiden tasa-arvotilanteesta

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) Sukupuolella väliä -hanke toteutti vuoden 2019 eduskuntavaalien alla sukupuolten tasa-arvoa puolueissa tarkastelevan kartoituksen. Lisäksi eduskuntaryhmien toimintaa tarkasteltiin vuonna 2020 julkaistussa Sukupuolella väliä eduskunnassa? -selvityksessä. Alla on joitakin havaintoja näistä aineistoista.

Sukupuolten tasa-arvo puolueissa eduskuntavaaleissa 2019

Kartoituksen mukaan yhdelläkään puolueella ei toteutunut naisten ja miesten tasapainoinen edustus kaikkien vaaliipiirien ehdokasasettelussa. Kuudella puolueella ehdokasasettelu oli tasapainoinen koko maan tasolla. Tasapainoisella ehdokasasettelulla tarkoitetaan tässä sitä, että naisia ja miehiä on ehdokkaista 40–60 prosenttia. Kolmella puolueella oli niiden oman ilmoituksen perusteella myös muunsukupuolisia ehdokkaita.

Puolueet mainitsivat vaaliohjelmissaan sukupuolten tasa-arvoon liittyviä tavoitteita hyvin vaihtelevasti. Kaikilla eduskuntapuolueilla oli ainakin joitakin sukupuolten tasa-arvoon liittyviä mainintoja ohjelmissaan. Sen sijaan kymmenestä muusta puolueesta tasa-arvoon liittyviä vaalitavoitteita oli vain neljällä. Tavoitteiden määrä ja konkreettisuus vaihtelivat puolueittain, eikä kaikkia niistä voitu tulkita sukupuolten tasa-arvoa edistäviksi. Yksittäisistä teemoista eniten mainintoja sai perhevapaaudistus, jonka suhteen osa puolueista tavoitteli vanhemmuuden tasaisempaa jakamista esimerkiksi vapaiden kiintiöintiä lisäämällä ja osa puolestaan perheiden valinnanvapauden vahvistamista tai kotihoidontuen korottamista.

Kartoituksen mukaan puolueen puheenjohtaja oli mies kolme kertaa useammin kuin nainen (miespuheenjohtajia 14/19). Eduskuntapuolueissa mies oli puheenjohtajana kaksi kertaa naista useammin (6/9). Melkein kaikissa eduskuntapuolueissa (8/9) puoluehallituksen kokoonpanossa oli naisia ja miehiä 40–60 prosenttia. Muissa puolueissa kokoonpanoissa oli enemmän vaihtelua. Viidellä puolueella oli sääntömääräinen sukupuolikiintiö (40 %) koskien puolueen toimielimien kokoonpanoja. Nämä olivat kaikki eduskuntapuolueita.

Tasapainoinen ehdokasasettelu toteutui eduskuntavaaleissa 2019

- koko maan tasolla **6** puolueella: **SDP, KOK, KESK, RKP, KD, VAS.**
- kaikissa vaalipiireissä: ei yhdelläkään puolueella.

Poimintoja sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä vaalitavoitteista (eduskuntavaalien 2019 vaaliohjelmat):

- Kohti samapalkkaisuutta palkka-avoimuutta vahvistamalla: **SDP, VIHR, VAS, FP**
- Perhevapaat jaettava tasaisemmin: **SDP, KOK, RKP, VIHR, VAS, EOP, FP**
- Subjektiiivinen varhaiskasvatusoikeus palautettava: **SDP, RKP, VIHR, VAS, SKP, FP**
- Pörssiyritysten hallituksille sukupuolikiintiöt: **FP**
- Intersukupuolisten lasten itsemääräämisoikeutta vahvistettava: **SDP, PIR, EOP, FP**
- Suostumuksen puute raiskauksen tunnusmerkistöön: **SDP, VIHR, VAS, EOP, FP**
- Translaki uudistettava: **SDP, KOK, VIHR, VAS, SKP, PIR, FP**
- Ei lainkaan tasa-arvotavoitteita tai ei vaaliohjelmaa: **KTP, LIB, KP, IPU, SKE, STL.**

Puolueen puheenjohtajana oli nainen **5** puolueessa ja mies **14** puolueessa (15.3.2019):

- puheenjohtaja nainen: **RKP, KD, VAS, LIB, FP**
- puheenjohtaja mies: **SDP, KESK, KOK, VIHR, PS, SIN, SKP, KTP, PIR, EOP, KP, IPU, SKE, STL.**

Puoluehallituksen kokoonpanossa oli naisia ja miehiä 40–60 % **9** puolueessa (15.3.2019):

- kyllä: **SDP, KESK, KOK, RKP, KD, VIHR, VAS, PS, EOP**
- ei: **SIN, LIB, FP, KTP, PIR, SKE**
- ei tietoa: **SKP, KP, IPU, STL.**

Puolueilla oli nais- ja miesjärjestöjä seuraavasti (15.3.2019):

- naisjärjestö : **SDP, KESK, KOK, RKP, KD, VIHR, VAS, PS, SIN, LIB**
- miesjärjestö: **VIHR, PS**
- ei kumpaakaan: **SKP, KTP, PIR, EOP, KP, FP, IPU, SKE, STL.**

Puolueohjelmissa oli tasa-arvotavoitteita suurimmalla osalla puolueista (15.3.2019):

- tasa-arvotavoitteita puolueohjelmassa: **SDP, KESK, KOK, RKP, KD, VIHR, VAS, LIB, PIR, EOP, FP, IPU**
- myös erillinen tasa-arvo-ohjelma: **SDP, KOK, KD, VIHR, PIR**
- ei tasa-arvotavoitteita: **PS, SIN, SKP, KTP, KP, SKE, STL**

Sääntömääräinen sukupuolikiintiö (naisia ja miehiä 40–60 %) koskien puolueen toimielimien kokoonpanoja oli **5** puolueella (15.3.2019):

- **SDP, KESK, KD, VIHR, VAS.**

Kartoituksen toteutus

Sukupuolten tasa-arvo puolueissa eduskuntavaaleissa 2019 -kartoitus on visuaalinen tietopaketti, joka sisältää 19 puoluekorttia sekä puolueita vertailevia tietoja. Puoluekortit kokoavat yhteen kunkin puolueen sukupuolten tasa-arvoon liittyvät vaalitavoitteet eduskuntavaaleissa vuonna 2019

sekä tietoa puolueen puheenjohtajiston, puoluehallituksen, mahdollisten nykyisten kansanedustajien sekä eduskuntavaaliehdokkaiden sukupuolijakaumista. Puoluekorttien lisäksi materiaali sisältää vertailuja esimerkiksi sukupuolten tasa-arvoon liittyvistä kirjauksista puolueiden periaateohjelmissa ja säännöissä.

Kartoituksessa olivat mukana Suomessa rekisteröidyt puolueet niiden rekisteröimisjärjestyksessä (eduskuntapuolueet 15.3.2019 lihavoitu):

SDP Suomen Sosialidemokraattinen Puolue • **KESK** Suomen Keskusta • **KOK** Kansallinen Kokoomus • **RKP** Suomen ruotsalainen kansanpuolue • **KD** Suomen Kristillisdemokraatit • **VIHR** Vihreä liitto • **VAS** Vasemmistoliitto • **PS** Perussuomalaiset • **SKP** Suomen Kommunistinen Puolue • **KTP** Kommunistinen Työväenpuolue • **LIB** Liberaalipuolue • **PIR** Piraattipuolue • **EOP** Eläinoikeuspuolue • **KP** Kansalaispuolue • **FP** Feministinen puolue • **IPU** Itsenäisyyspuolue • **SIN** Sininen tulevaisuus • **SKE** Suomen Kansa Ensín • **STL** Seitsemän tähden liike

Kartoituksen lähteinä käytettiin oikeusministeriön vaalitietopalvelua sekä 15.3.2019 mennessä julkaistuja eduskuntavaaliohjelmia ja tietoja puolueiden verkkosivuilla. Puolueilla oli lisäksi mahdollisuus täydentää tietoaan 18.–26.3.2019 välisenä aikana.

Aineistosta koottiin yhteen puolueen puheenjohtajiston ja puoluehallituksen sukupuolijakaumat, puolueiden vaaliohjelmien ja periaateohjelmien sukupuolten tasa-arvoon liittyvät maininnat, mahdolliset puolueiden tasa-arvo-ohjelmat, sukupuolten tasa-arvoon liittyvät kirjaukset puolueen säännöissä sekä tiedot puolueiden nais- ja miesjärjestöistä. Sukupuolijakaumat esitettiin oikeusministeriön julkaiseman ehdokastilaston mukaisesti naisten ja miesten suhteellisina osuuksina juridisen sukupuolen mukaan. Joiltakin puolueilta saatiin lisäksi tietoa muunsukupuolisten ehdokkaiden määrästä.

Puolueiden vaaliohjelmia tarkasteltiin sanahaulilla ja temaattisella luennalla. Sukupuolten tasa-arvoon liittyviksi tavoitteiksi määriteltiin tässä eri muodoissa olevat suorat maininnat sukupuolesta, sukupuolivähemmistöistä sekä sukupuolten tasa-arvosta. Lisäksi koosteeseen otettiin mukaan maininnat lähisuhdeväkivallasta, seksuaaliväkivallasta ja häirinnästä, kehollisesta itsemääräämisoikeudesta, työelämän segregaatiosta ja samapalkkaisuudesta, tasa-arvoisesta vanhemmuudesta, perhe-etuuksista ja työn ja perheen yhteensovittamisesta sekä asevelvollisuudesta. Tavoitteet kirjattiin puoluekortteihin lyhennettyinä luettelamuodossa jaotellen ne seitsemän teeman alle: työ ja talous, perheet ja vanhemmuus, kasvatus ja koulutus, valta ja päätöksenteko, terveys ja hyvinvointi, väkivalta ja häirintä sekä muut tavoitteet.

Eduskuntaselvityksen tuloksia

Kansanedustajien sukupuolijakauma oli vuonna 2019 tasaisempi kuin koskaan. Eduskuntaan äänestettiin kevään eduskuntavaaleissa naiskansanedustajia ennätysmäärä, 47 prosenttia. Sukupuolijakaumat vaihtelivat kuitenkin paljon eduskuntaryhmittäin:

- sukupuolijakaumaltaan tasapainossa (naisia ja miehiä 40–60 %): **sd, kok, vas, r, kd**
- naisenemmistö (naisia yli 60 %): **vihr**
- miesenemmistö (miehiä yli 60 %) **ps, kesk.**

Eduskuntaryhmien kokoonpano, puheenjohtajat ja varapuheenjohtajat vuonna 2019:

Eduskuntaryhmä	Jäseniä	Naisten osuus (%)	Pj	Vpj:t
Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä (sd)	40	55 %	mies	nainen / mies
Perussuomalaisten eduskuntaryhmä (ps)	39	28 %	mies	nainen / mies
Kokoomuksen eduskuntaryhmä (kok)	38	42 %	mies	2 naista / mies
Keskustan eduskuntaryhmä (kesk)	31	32 %	mies	2 naista
Vihreä eduskuntaryhmä (vihr)	20	85 %	nainen	2 naista
Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä (vas)	16	56 %	mies	2 miestä
Ruotsalainen eduskuntaryhmä (r)	10	40 %	mies	nainen / mies
Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä (kd)	5	60 %	nainen	nainen / mies
Liike Nyt -eduskuntaryhmä (liik)	1	0 %	mies	-
Yhteensä	200	47 %	2 naista / 7 miestä	10 naista / 7 miestä

Tilanne vuoden 2019 lopulla.

Vuonna 2019 vain kahta eduskuntaryhmää johti nainen (22 %) ja seitsemää mies (78 %):

- eduskuntaryhmän puheenjohtaja nainen: **vihr, kd**
- eduskuntaryhmän puheenjohtaja mies: **sd, ps, kok, kesk, vas, r, liik.**

Verrattuna kahteen aiempaan eduskuntakauteen naispuheenjohtajien määrä putosi kolmesta kahteen. Eduskuntapuolueiden puheenjohtajina naisia oli enemmän. Vuoden 2019 lopulla viidellä yhdeksästä eduskuntapuolueesta (56 %) oli naispuheenjohtaja:

- puolueen puheenjohtaja nainen: **kesk, kd, r, vihr, vas**
- puolueen puheenjohtaja mies: **sd, ps, kok, liik.**

Eduskuntaryhmien puheenjohtajien ja varapuheenjohtajien sukupuolijakaumat vuosina 2011, 2015 ja 2019:

Eduskuntaryhmien johdossa	2011		2015		2019	
	pj.	vpj.	pj.	vpj.	pj.	vpj.
Naisia	3	10	3	9	2	10
Miehiä	5	7	5	9	7	7
Yhteensä	8	17	8	18	9	17
Naisten osuus (%)	38 %	59 %	38 %	50 %	22 %	59 %

Tilanne kunkin eduskuntavaalivuoden syksyllä.

Eduskuntapuolueiden puheenjohtajien ja varapuheenjohtajien sukupuolijakaumat vuosina 2011, 2015 ja 2019:

Eduskuntapuolueiden johdossa	2011		2015		2019	
	pj.	vpj.	pj.	vpj.	pj.	vpj.
Naisia	3	12	1	14	5	13

Eduskuntapuolueiden johdossa	2011		2015		2019	
	pj.	vpj.	pj.	vpj.	pj.	vpj.
Miehiä	5	11	7	10	4	11
Yhteensä	8	23	8	24	9	24
<i>Naisten osuus (%)</i>	38 %	52 %	13 %	58 %	56 %	54 %

Tilanne kunkin eduskuntavaalivuoden syksyllä.

Eduskuntaryhmien johdolle suunnatussa kyselyssä selvitettiin, millaisia tasa-arvotoimia eduskuntaryhmillä on käytössä ja mitkä tekijät vaikuttivat siihen, että vuonna 2019 valitun eduskunnan valiokunnissa toteutuu aikaisempaa paremmin sukupuolten tasapuolinen edustus.

Ensimmäisissä kysymyksissä kartoitettiin eduskuntaryhmän johdon näkemyksiä valiokuntien jäsenten valintakriteereistä sekä senioriteetin määrittelystä omassa ryhmässä: *Mitkä tekijät vaikuttavat valittaessa ryhmänne jäseniä valiokuntiin? Entä mitkä tekijät vaikuttavat ryhmässänne senioriteetin kertymiseen?*

Kaikki ryhmät käsittelivät senioriteettia tai parlamentaarista ikää ja kokemusta jollain tavoin vastauksissaan. Senioriteetti mainittiin tärkeimpien valintakriteerin joukossa neljän eduskuntaryhmän johdon vastauksissa (ps, vas, r ja kd).

Senioriteetin määrittelyssä oli selviä eroja eduskuntaryhmien välillä. Laajimman määritelmän senioriteetille esittivät perussuomalaisten, kokoomuksen ja vasemmistoliiton ryhmäjohtajat. Keskustan, vihreän ja kristillisdemokraattisen eduskuntaryhmien johto esitti senioriteetille puolestaan tarkkarajaisen ja suppean määritelmän, jonka mukaan senioriteetti lasketaan edustajan parlamenttivuosina. Muut ryhmät asettuivat näiden määritelmien välille.

Ryhmäjohtojen näkemykset senioriteetin kertymisen kriteereistä:

- **kesk, vihr, kd:** edustajan parlamenttivuodet
- **sd:** parlamentaarinen ura
- **r:** pääasiallisesti parlamentaarinen ikä
- **kok:** parlamentaarinen ikä, kokemus ja osaaminen
- **vas:** kansanedustajaura, mahdollinen toimiminen puoluejohdossa tai valtioneuvostossa
- **ps:** parlamenttikokemus, kokemus valiokunnassa, asema puolueessa, henkilön äänimäärä.

Toiseksi kysyttiin, *millaisia sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteita ja keinoja eduskuntaryhmällä on käytössä.* Ehkä edeltävästä, valiokuntien paikkajakoa koskevasta kysymyksestä johtuen, myös tasa-arvotoimia koskevat vastaukset keskittyivät eduskuntaryhmien toimintaan valiokuntapaikkojen jaossa. Puolet kyselyyn vastanneiden eduskuntaryhmien (sd, ps, kesk ja kd) johdosta vastasi ainoastaan tästä näkökulmasta. Laajimmin kysymykseen vastasivat vasemmistoliiton, vihreiden, kokoomuksen ja ruotsalaisen eduskuntaryhmän johdot korostaen esimerkiksi sukupuolten tasa-arvon välittymistä politiikan sisältöihin.

Ryhmien kirjallisia sitoumuksia sukupuolten tasa-arvon edistämisestä mainitsi vain harva. Tällaisiin viitattiin ainoastaan keskustan (säännöt) ja kokoomuksen eduskuntaryhmän (puolueen tasa-arvo-ohjelma) vastauksissa. Lisäksi sosialidemokraattinen ryhmäjohto viittasi tasa-arvolain henkeen. Vastauksista voi päätellä, ettei tasa-arvoa tai sen edellyttämiä toimia määritelty samalla tavalla kaikissa ryhmissä. Esimerkiksi perussuomalaisten eduskuntaryhmän johto määritteli tasa-arvon siten, että sukupuoli tai mikään muukaan henkilöön liittyvä seikka ei saa vaikuttaa valintoihin. Muut

eduskuntaryhmät määrittivät tasa-arvon enemmän tai vähemmän proaktiivisesti eli kertoivat pyrkivänsä aktiivisesti vaikuttamaan tasa-arvon toteutumiseen.

Kolmantena kysymyksenä ryhmien johdoilta tiedusteltiin seuraavaa: *Sukupuolten tasapainoinen edustus on toteutunut hyvin nykyisen eduskunnan valiokuntien puheenjohtajapaikoilla. Miten tämä hyvä tulos saatiin aikaan?* Vastauksista kävi ilmi, että useissa eduskuntaryhmissä on tehty työtä valiokuntien jäsenten ja puheenjohtajien tasapainoisten sukupuolijakaumien eteen.

Selvityksen toteutus

Sukupuolella väliä eduskunnassa? -selvityksen tavoitteena oli tuottaa tietoa sukupuolten tasa-arvon esteistä ja edistysaskeleista eduskunnassa. Selvityksen ensimmäisessä osassa tarkasteltiin eduskuntaryhmiä sukupuolijakaumien sekä kansanedustajien ja ryhmäjohtajien tasa-arvokäsitysten valossa. Toisessa osassa keskityttiin eduskunnan valiokuntien kokoonpanojen, johdon sekä niissä kuultujen asiantuntijoiden sukupuolijakaumiin. Kolmannessa osassa tarkasteltiin tähänastisia tasa-arvon edistämistoimia eduskunnassa sekä tehtiin suosituksia jatkoa ajatellen.

Tässä koosteessa nostettiin esiin joitakin selvityksen tuloksia. Selvitys sisältää lukumääräisen tarkastelun eduskuntaryhmien ja niiden johdon sukupuolijakaumista viimeisimmän kolmen eduskunnan ajalta (vuosilta 2011, 2015 ja 2019). Tiedot on saatu eduskunnan tietopalveluista, ja ne kuvastavat tilannetta eduskuntavaalivuosien lopulla, kun hallitus on muodostettu ja muut mahdolliset ryhmäjohtoon vaikuttavat nimitykset on tehty. Tiedot on tarkistettu eduskunnan ja puolueiden verkkosivuilta sekä puolueiden varapuheenjohtajien osalta myös mittausvuosia edeltäneiden puoluekokousten tuloksista.

Lisäksi referoitiin vastauksia eduskuntaryhmien johdolle sähköpostitse lähetettyihin kolmeen kysymykseen:

1. Mitkä tekijät vaikuttavat valiokuntajäsenyyksiä koskeviin päätöksiin ja senioriteetin kertymiseen eduskuntaryhmässä?
2. Millaisia sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteita ja keinoja eduskuntaryhmässä on käytössä?
3. Miten ryhmä on pyrkinyt vaikuttamaan nykyisten valiokuntien puheenjohtajapaikkojen sukupuolijakaumiin?

Kysymykset lähetettiin ryhmien puheenjohtajille ja pääsihteereille. Tavoitteena oli selvittää eduskuntaryhmän vallitsevia käytäntöjä ja näkemyksiä sukupuolten tasa-arvon edistämisestä. Viime kädessä eduskuntaryhmien johto (puheenjohtajat ja työvaliokunta) päättää valiokuntien jäsenistöstä ja puheenjohtajista oman ryhmänsä edustajien osalta. Kyselyyn vastasivat kaikki muut paitsi Liike Nyt -eduskuntaryhmä.

Miksi sukupuolten tasa-arvoa tulee edistää?

Sukupuolten tasa-arvolla tarkoitetaan usein sekä muodollista tasa-arvoa, eli syrjimättömyyttä ja yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia, että tosiasiallista tasa-arvoa esimerkiksi päätösten lopputulosten suhteen.

Sukupuolten tasa-arvon edistäminen:

- lisää toiminnan läpinäkyvyyttä, laatua ja vaikuttavuutta

- auttaa ennakoimaan sukupuolivaikutuksia
- auttaa kohdentamaan resurssit paremmin
- vahvistaa päätösten tietopohjaa
- tukee demokratiaa ja kaikkien mahdollisuuksia osallistua vaikuttamiseen.

Tasa-arvon edistämiseen velvoittaa Suomessa tasa-arvolaki eli laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986). Suomi on sitoutunut sukupuolten tasa-arvon edistämiseen myös useissa kansainvälisissä sitoumuksissa.

Sukupuolten tasa-arvoa ei koske vain naisia ja miehiä, vaan kaikkia sukupuolia. Myös ihmisten yhdenvertaisuuden edistäminen on tärkeää yhdenvertaisuuslain(1325/2014) määrittelemällä tavalla. Tarkistuslistan kysymyksiä voi käyttää soveltaen myös yhdenvertaisuuden edistämiseen.

Tietoa Sukupuolella väliä? -hankkeesta

Työkalu on laadittu osana Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttamaa Sukupuolella väliä? Sukupuolten tasa-arvoisen edustuksen vahvistaminen mediassa, politiikassa ja johtajuudessa -hanketta (2019–2020). Hanke toteuttaa toimittajakoulutuksia, tuottaa visuaalista materiaalia sukupuolen merkityksestä vaaleissa ja päätöksenteossa sekä laatii puolueille ja eduskunnalle työkaluja sukupuolten tasa-arvon edistämisen tueksi. Lisäksi hanke lisää tietoisuutta sukupuolen moninaisuudesta sekä sukupuolen ja muiden risteävien erojen yhteisvaikutuksesta.

Hankkeen yhteistyökumppaneita ovat Journalistiliitto, Yle, Naistoimittajat ry, Kotimaisten kielten keskus (Kotus) ja eduskunta. Hanketta rahoittaa Euroopan unionin perusoikeus-, tasa-arvo- ja kansalaisuusohjelma (2014–2020).

Lisätietoja

THL: [Sukupuolten tasa-arvo puolueissa eduskuntavaaleissa 2019](#) (pdf 3,2 Mt), Sukupuolella väliä? -hanke, Tasa-arvotiedon keskus (THL)

THL: Siukola, Reetta & Kuusipalo, Jaana & Haapea, Katariina (2020) [Sukupuolella väliä eduskunnassa? Sukupuolten tasa-arvo eduskuntaryhmien ja valiokuntien toiminnassa](#). Raportti 5/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

THL: [Sukupuoli ja politiikan johtopaikat](#)

THL: [Vaalit, poliittinen osallistuminen ja sukupuoli](#)

THL: [Sukupuolella väliä? -hanke](#)

THL: [Sukupuolella väliä? -infograafit](#)